

Elena Marcelionienė, Vida Plentaitė
IV klasės lietuvių kalbos vadovėlio „Naujasis šaltinis“ rankraščio
RECENZIJĄ

Pateiktoje vadovėlio koncepcijoje įvardyta, kad ketvirtos klasės „Naujojo šaltinio“ komplektą sudaro vadovėlis (4 dalys), 4 pratybų sąsiuviniai, įsivertinimo ir įvertinimo testai, mokytojo knyga su įvairiais vaizdiniais, padalomosios medžiagos priedais, kuriuos mokytojas prireikęs galės kopijuoti ir naudoti diferencijuotam darbui, bei kompaktinė plokštelė su tekstų įrašais. Tačiau vertinimui pateiktas tik Elenos Marcelionienės, Vidos Plentaitės IV klasės lietuvių kalbos vadovėlio „Naujasis šaltinis“ rankraštis, todėl vertinimas neatskleis visumos vaizdo.

Šis vadovėlis tęsia žemesnių klasių to paties pavadinimo vadovėlių seriją. Juo baigiamas bei apibendrinamas integruotas gimtosios kalbos ugdymo kursas pradinėje mokykloje. Tai yra didžiulės autorių dalykinės ir metodinės patirties rezultatas.

Elena Marcelionienė ir Vida Plentaitė jau du dešimtmečius dirba šioje srityje ir yra parengusios ne vieną ketvirtai klasei skirtą vadovėlį. Lyginant šį vadovėlį su anksčiau išleistais, galima pastebėti panašumų ir skirtumų, nes:

- išliko literatūrinis ir kalbinis integruotas ugdymas – tęsiama pažintis su geriausių lietuvių ir užsienio vaikų literatūros rašytojų kūriniais, skaitydamas tekstą, mokinys ugdosi literatūrinį supratimą, atranda bei suvokia kurį nors kalbos reiškinių; nauja – vadovėlyje šalia grožinių tekstų pateikiama nemažai dalykinių bei publicistinių tekstų;
- klausymo užduotims atlikti išleista profesionalių skaitovų arba pačių rašytojų skaitomų kūrinių kompaktinė plokštelė;
- įgyvendintas diferencijavimas ir individualizavimas – atsižvelgiant į skirtingus mokinių poreikius, vadovėlyje atitinkamai parengtos literatūrinė ir metodinė dalys; nauja – atsirado „Smalsučio“ ženklų pažymėti tekstai, klausimai ir užduotys, kurie skirti smalsiems ir kūrybiškiems mokiniams;
- sumažinta mokomosios medžiagos apimtis – vadovėlyje gerokai sutrumpėjo visai klasei skirtų skaityti tekstų apimtis, atsisakyta kai kurių apibrėžimų, pavyzdžiui, linksnių.

Vadovėlio rankraštis orientuotas į komunikavimo, pažinimo, socialinės, mokėjimo mokytis kompetencijų ugdymą bei dalykinių, apimančių visas kalbines sritis, skaitymo, kalbėjimo, klausymo, rašymo gebėjimų ugdymą. Jo turinys, metodinė medžiaga sudaryta atsižvelgiant į Bendrojoje programoje numatytą ugdymo turinio apimtį, mokinio kalbinę, kultūrinę ir socialinę patirtį bei tolesnį ugdymą dalykinėje sistemoje.

Vadovėlį sudaro keturios knygos. Jo struktūra labai aiški, temos sudėliotos logiška seka. Kiekvienos knygos pradžioje pateikiamas turinys. Šalia paaiškinti sutartiniai ženklai. Kiekvieną knygą sudaro vienas skyrius ir poskyriai. Juose nuosekliai plečiami arba apibendrinami II ir III klasėse mokyti literatūriniai ir kalbos sandaros dalykai.

Pirmasis skyrius – „Idomus paslaptingas pasaulis“. Jame gvildenamos kalbėjimo ir klausymo problemos, ugdomas geras klausytojas, pašnekovas, skaitytojas, „rašytojas“. Akcentuojama knygos, rašto, skaitymo svarba. Mokomasi kurti tekstą bei jį redaguoti. Susipažįstama su sakinio teorija, įtvirtinama sakinio skyryba.

Antrasis skyrius – „Mano pasaulyje tiek daug įvykių ir ... pasakojimų!“. Šiame skyriuje analizuojami ir aptariami tikroviški bei fantastiniai pasakojimai. Mokomasi vaizdingai ir gyvai perteikti įvykius. Užbaigiamas veiksmazodžio mokymas pradinėse klasėse.

Trečiasis – „Mokausi aprašyti. Ką? Kaip?“. Čia plačiau nagrinėjamas kitas teksto tipas – aprašymas. Knygoje išryškinami meninio ir dalykinio aprašymo skirtumai. Mokomasi rašyti įvairius aprašymus. Aprašymo mokymasis integruotas su daiktavardžio ir būdvardžio mokymu.

Ketvirtasis – „Lietuviais esame mes gimę“. Jame susipažįstama su lietuviškos knygos istorija, iškiliausiais lietuvių vaikų rašytojais ir jų biografijomis. Čia gausu kūrinių, išryškinančių tėvynės, gimtinės ir gimtosios kalbos meilę bei puoselėjimą. Jame apibendrinama lietuvių tautosaka, literatūros bei kalbos kursas.

Kiekviename skyriuje keliami skirtingi mokymosi tikslai. Jiems išsiaiškinti skirti pirmieji knygų puslapiai. Čia pateikiamos nuotraukos, piešiniai, trumpi tekstai bei klausimai. Taip sudaroma galimybė planuoti, kelti skyriaus tikslus. Pamokų uždaviniams formuluoti skirti puslapio apačioje parašyti sakiniai, literatūrinei daliai – viršutinėje eilutėje, o kalbos – apatinėje. Pastebėta, kad jų formuluotės ne visada vienodos. Vienur jos pateikiamos kaip tema, kitur kaip probleminis klausimas, o kitos orientuotos į gebėjimą. Pvz., 1 knyga, 6 psl. *Kokia turėtų būti mokykla? Pasakojimo veikėjų kalbos skyryba*; 30 psl. *Ažuolo aukštybė. Dialogas pasakojime*; 59 psl. *Laimingiausias žmogus pasaulyje. Sakinio veikėjas – veiksnys*; 82 psl. *Kas mus skatina kurti (pasakoti, rašyti)? Rašinių idėjos. Mokomės vartoti vienaarūšes sakinio dalis ir t. t.* Siūlyčiau pamokai skirtus teiginius formuluoti orientuotus į pamatuojamą pamokos rezultatą, kuris turėtų labiau apibrėžti ugdomą mokinių gebėjimą. Tai padėtų mokytojams tiksliau planuoti ugdomus mokinių pasiekimus, o mokiniams suprasti siekiamus rezultatus.

Vadovėlyje yra kiekvieno skyriaus ir poskyrių apibendrinimai. Čia aptariami perskaityti kūriniai, yra klausimų ir užduočių, skirtų pakartoti ir apmąstyti, kas naujo ir svarbaus buvo sužinota, išmokta, išsiaiškinta. Apibendrinimui skirta medžiaga pateikiama tikslingai, yra ir literatūrinei, ir kalbos dalims

apibendrinti skirtų užduočių, tačiau reikėtų sudaryti mokiniams galimybę įsivertinti mokymąsi. Galbūt pateikti daugiau įsivertinimo įrankių, kuriais mokiniai galėtų vadovautis atlikdami užduotis.

Vadovėlio kalba aiški, vaizdinga, taisyklinga. Pateikti kūriniai kelia susidomėjimą, yra aktualūs, orientuoti į artimiausią ir labiausiai pažįstamą mokiniams aplinką. Tekstai sudėlioti atsižvelgiant į skyriaus tematiką ir siektinus skyriaus tikslus. „Smalsučiams“ pateikiamas to paties skaityto teksto tęsinys arba kitas tekstas ta pačia tema. Šalia skaitomų kūrinių ištraukų mokiniams pateikiamas knygos viršelis ir siūloma perskaityti visą knygą. Perskaičius tekstą, pateikiami teksto analizės klausimai. Puslapio paraštėje pateikti atgaminamojo pobūdžio klausimai, o po tekstu – sunkesni, reikalaujantys palyginti, sugrupuoti, išsakyti savo nuomonę klausimai bei kūrybinės užduotys. „Smalsučiams“ skirti klausimai ir užduotys skatina mokinius samprotauti, apibendrinti bei mokytis savarankiškai.

Aiškintis kalbos mokslo sąvokas, kalbos reiškinius vadovėlyje skirti tiksliniai puslapiai su tekstine ir vaizdine informacija. Mokomoji medžiaga pateikiama schemose, lentelėse, esminiai ir svarbūs dalykai išskirti skirtingomis spalvomis, tai padeda mokiniams savarankiškai mokytis, surasti esminę informaciją. Vadovėlio koncepcijoje autorės teigia, kad vadovėlyje atsisakyta linksnių apibrėžimų. Jie pateikiami tik „Smalsučiams“, tačiau pastebėta, kad 32 psl. – *Daugiau apie vardininką*, 35 psl. – *Daugiau apie kilmininką* nėra „Smalsučio“ ženklo.

Kalbinei teksto raiškai daugiausia dėmesio skiriama antrajame ir trečiajame vadovėlio skyriuose. Tam tikslui pateikiamos užduotys, kurios skatina mokinius plėsti žinias apie pasakojimą bei aprašymą. Nagrinėjami rašytojų kūriniai, aptariamos meninės raiškos priemonės, plečiamas mokinių žodynas. Sudaromos galimybės aktyviai ir kūrybiškai veikti bei įgyvendinti idėjas.

Recenzavimui pateikto vadovėlio rankarščio tekstinė ir vaizdinė informacija yra tikslinga. Pateikta vaizdinė medžiaga padeda suprasti nagrinėjamą temą, kelia smalsumą, susidomėjimą. Šalia dalykinių tekstų pateikiamos tikroviškos nuotraukos, prie grožinių – meniškos dailininko iliustracijos.

Išvada. Pateiktas vertinti Elenos Marcelionienės, Vidos Plentaitės IV klasės lietuvių kalbos vadovėlis „Naujasis šaltinis“ atliepia Bendrosiose programose numatytus mokinių pasiekimus bei turinio apimtį. Vadovėlio tekstinė ir vaizdinė informacija skatins mokinius domėtis lietuvių kalba, aktyviai dalyvauti visose kalbinėse veiklose. Vadovėlis atitinka Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo (Žin., 2009 Nr.61-2450) 5 punkte nurodytus reikalavimus, todėl yra rekomenduojamas leidybai, tačiau siūloma atsižvelgti į pateiktas pastabas dėl pamokos uždavinių formuluočių.

Recenzentė

Pradinio ugdymo mokytoja ekspertė **Nomeda Kasperavičienė**

Kopija tikra
Administracijos sekretorė
Administracijos sekretorė
Rita Zakarauskienė
20.....